

Die taal of die cheetah? Perspektiewe op die belang van taalsigbaarheid by die nuwe Vrystaatse nommerplaat as openbare teken¹

Theodorus du Plessis
Eenheid vir Taalbestuur
Universiteit van die Vrystaat
BLOEMFONTEIN
E-pos: dplesslt.hum@ufs.ac.za

Abstract

The language or the cheetah? Perspectives on the importance of language visibility on the new Free State number plate as public sign

This article investigates the importance of language visibility on the new Free State number plate, on the basis of a survey that was conducted during 2002 among a representative group of motor-vehicle owners in the province. This survey tested the opinions of respondents in respect of two aspects. On the one hand, opinions regarding the illustrated design of the new number plate which was introduced in 2002, were tested; and on the other hand, opinions concerning the linguistic features of the number plate were also investigated. In this article, selected responses to two sets of questions relating to the above will be compared, in order to determine the effect of the graphic design of the new number plate on respondents' opinions regarding language visibility. A positive identification therewith would provide an indication of the degree to which the negative effect

1 Met dank aan Chrismi Rinda-Kotze van die Eenheid vir Taalbestuur, UVS vir haar assistensie, en aan Elize Koch van die Nelson Mandela Metropolitaanse Universiteit vir haar hulp met die verwerking en interpretasie van die data. Laastens word die anonieme keurders bedank vir hulle besonder insiggewende en opbouende kommentaar ter verbetering van die artikel.

of reduced language visibility on the illustrated number plate in the province's two main languages, by this minimised.

Opsomming

Die taal of die cheetah? Perspektiewe op die belang van taalsigbaarheid by die nuwe Vrystaatse nommerplaat as openbare teken

Die artikel ondersoek die belang van taalsigbaarheid op die nuwe Vrystaatse nommerplaat na aanleiding van 'n meningsopname wat gedurende 2002 onder 'n verteenwoordigende groep motoreienaars in die provinsie uitgevoer is. Hierdie opname het respondente se mening oor twee aspekte getoets. Eensyds word menings getoets oor die geïllustreerde ontwerp van die nuwe nommerplaat wat in 2002 ingestel is en andersyds oor die linguistiese kenmerke van die nommerplaat. Geselekteerde response op twee stelde vrae rondom bogemelde word in die artikel vergelyk ten einde te bepaal watter uitwerking die grafiese ontwerp van die nuwe nommerplaat op respondente se mening oor taalsigbaarheid het. 'n Positiewe identifisering daarmee sou 'n aanduiding kon gee tot watter mate die negatiewe uitwerking van verminderde taalsigbaarheid op die geïllustreerde nommerplaat in die twee groot tale van die provinsie hierdeur verminder word.

1. Inleiding

In April 2002 word 'n nuwe, geïllustreerde nommerplaat vir die Vrystaat bekendgestel. Kenmerkend aan hierdie nuwe prentjienommerplaat is die Brandwagrots by Golden Gate prominent links op die plaat, die cheetah as provinsiale dier in die middel net voor die provinsiale registrasiemerk, FS (vir *Free State*) teen die agtergrond van uitgestrekte groen heuwels. 'n Tweede opvallende kenmerk is die toevoeging van die Engelse provinsiale naam, "Free State Province", bokant die cheetah (sien Figuur 1).

Figuur 1: Afbeelding van die Vrystaat se 2002-geïllustreerde nommerplaat

Die bekendstelling volg op 'n uitgerekte kontroversie oor die nuwe provinsiale registrasiemerk wat in 1997 met die oorskakeling na 'n

nuwe provinsiale motorvoertuigregistrasiestelsel op 'n aanvanklike ongeïllustreerde gryswit nommerplaat bekendgestel is (Figuur 2).

Figuur 2: Afbeelding van die 1997-ongeïllustreerde nommerplaat met die *FS*-merk

Die bekendstelling van albei nommerplate vloei voort uit die aanvaarding van 'n nuwe provinsiale naam in 1995 (vgl. Department of Public Works, Roads and Transport, 1997:2; Department of Public Works, Roads and Transport, 2002; Nieman, 1995; RSA, 1995:305). Die *FS*-merk vervang die ou tweetalige *O*-merk (vir Orange Free State/Oranje-Vrystaat) (sien Figuur 3.1 en 3.2 vir die vorige generasie *O*-nommerplate).²

Figuur 3.1: Afbeelding van die vorige generasie *O*-nommerplate (swart en wit)

Figuur 3.2: Afbeelding van die vorige generasie *O*-nommerplate (geel en swart)

Die kontroversie oor die nuwe provinsiale registrasiemerk wat onder sommige Afrikaanssprekendes taalprotes ontlok het, hou verband met die feit dat die *FS*-registrasiemerk nie voorsiening maak vir die Afrikaanse naam van die provinsie nie. Hierdie reaksie suggereer dat die betrokke sprekers moedertaalsigbaarheid hoog aanslaan, selfs op 'n openbare teken soos 'n nommerplaat en selfs al is 'n

² Met dank aan DigiPix vir die verskaffing van die fotomateriaal.

skynbaar onbelangrike afkorting ter sprake. In teenstelling hiermee het die bekendstelling van die nuwe cheetah-nommerplaat in 2002 relatief minder reaksie ontlok, dit ten spyte van die kontinuïering van die *FS*-merk, maar belangriker, ten spyte van die toevoeging van die Engelse provinsiale naam daarop. Daar sou geredeneer kon word dat wat taalsigbaarheid betref, hierdie linguistiese item swaarder weeg as die provinsiale afkorting en dus relatief groter reaksie sou moes ontlok het.

Die Eenheid vir Taalbestuur (ETB)³ van die Universiteit van die Vrystaat (UV) het kort na die betrokke bekendstelling in 2002 'n meningsopname onder 'n verteenwoordigende groep Vrystaatse motorvoertuigeienaars onderneem rondom die ontvangs van die nommerplaat as deel van 'n projek rondom taal en identiteit.⁴ Hierdie opname is gebore uit die relatief goeie ontvangs wat die 2002-nommerplaat te beurt geval het in teenstelling met die protes rondom die 1997-weergawe. Het die beswaardes teen hierdie tyd gewoon vrede gemaak met die skynbaar onvermydelike, of speel die nuwe geïllustreerde nommerplaat, wat in 2002 'n nuutjie vir Vrystaters was, dalk 'n bepaalde rol by die relatiewe gebrek aan hernude taalprotes?

Die oogmerke met die betrokke meningsopname was drieërlei: om vas te stel wat die belang van taalsigbaarheid by die Vrystaatse nommerplaat as openbare teken is; wat die belang van grafiese sigbaarheid daarby is; en hoe die twee stelling resultate uiteindelik met mekaar vergelyk. So 'n vergelyking sou moontlik antwoorde kon gee op die vraag waarom daar in 2002 nie 'n vergelykbare taalprotes soos in 1997 voorgekom het nie en waarom die toevoeging van die Engelse provinsiale naam op die prentjienommerplaat skynbaar ongesiens verbygegaan het. Daar sou geredeneer kon word dat 'n positiewe identifisering met die geïllustreerde nommerplaat in werklikheid die negatiewe uitwerking van die Engelstalige linguistiese items daarop neutraliseer.

Uiteindelik sou so 'n vergelyking egter ook 'n aanduiding kon gee tot watter mate daar met welke van die twee sentrale kenmerke van die nommerplaat geïdentifiseer word: met taalsigbaarheid (slegs in

3 Vroeër die Eenheid vir Taalfasilitering en -bemaagtiging.

4 Die Vlaamse Regering het die ondersoek befonds as deel van 'n loodsprojek rondom Taal en Identiteit in die Vrystaat.

Engels) of met grafiese sigbaarheid (of met albei). Hierdie vraagstuk is belangrik gegewe die identiteitsrol van die nuwe nommerplaat.

Die Departement Openbare Werke, Paaie en Vervoer van die Provinsie Vrystaat se formele aankondiging rondom die nuwe nommerplaat stel “’n nuwe provinsiale identiteit” as belangrike oorweging. In die toeligting hieromtrent word klem gelê op die geïllustreerde kenmerke van die nommerplaat as simbole van ’n nuwe provinsiale identiteit (Silwana, 2002:6). Tydens die formele bekendstellingseremonie op 9 April 2006 in Bloemfontein is skynbaar “herhaaldelik” verwys na “provinsiale identiteit” as een van die oogmerke van die nuwe nommerplaat, ofskoon die betrokke Lid van die Uitvoerende Raad (LUR) van die Provinsie dit hierna ontken het (Coetzee, 2002:2). Die prominensie van slegs Engelse linguistiese items op die nommerplaat kan as ’n bykomende identiteitselement beskou word.

In hierdie artikel sal twee stelde resultate uit die gemelde meningsopname behandel word, naamlik dié wat betrekking het op taalsigbaarheid (insonderheid met verwysing na die twee linguistiese items, die provinsiale registrasiemerk en die provinsiale naam) en dié wat betrekking het op grafiese sigbaarheid (insonderheid die drie prominente afbeeldings op die nommerplaat). Dit sal gedoen word teen die agtergrond van teoretiese insigte oor taalsigbaarheid by openbare tekens.

2. Taalsigbaarheid en taalbeleid

Die konsep *taalsigbaarheid* word hier gebruik om te verwys na die aanwesigheid van taal op openbare en kommersiële tekens binne ’n bepaalde gebied. Taalsigbaarheid is ’n konsep wat sterk geassosieer word met ’n ondersoek na die linguistiese landskap, ’n navorsingsterrein wat prominent begin raak het na die werk van Landry en Bourhis (1997). Volgens hulle opvatting verwys die linguistiese landskap na “the language of public road signs, advertising billboards, street names, place names, commercial shop signs, and public signs on government buildings combines to form the linguistic landscape of a given territory, region, or urban agglomeration” (Landry & Bourhis, 1997:25). Backhaus (2005; 2006) gee ’n nuttige oorsig van die relevante literatuur oor linguistiese landskapsnavorsing waaruit ’n mens ’n goeie indruk kry van die toename in populariteit op hierdie terrein (sien ook Backhaus, 2007). Gorter (2006) bespreek verskillende benaderings tot linguistiese landskapsnavorsing. Ook Shohamy (2006:114) bespreek belangrike studies op dié terrein. Die vooruitgang wat gemaak is op die terrein

van digitale tegnologie het 'n belangrike rol gespeel by hierdie toenemende belangstelling, aangesien die stoor van visuele linguistiese landskapsdata nou 'n minder komplekse onderneming is. 'n Tweede rede vir die toenemende belangstelling is die verband tussen die linguistiese landskap en taalbeleid. In hierdie bydrae word spesifiek op laasgenoemde verband gekonsentreer.

Die linguistiese landskap verrig 'n tweeledige funksie. In die eerste plek verrig die linguistiese landskap 'n informatiewe funksie. Die gebruik van taal op openbare en ander tekens kommunikeer hoofsaaklik inligting aan die verbyganger. Hierdie funksie is deels administratief van aard. In die tweede plek verrig die linguistiese landskap egter ook 'n simboliese funksie. Die gebruik van taal in die openbare sfeer kommunikeer die relatiewe mag en status van taalgemeenskappe wat in 'n bepaalde gebied aanwesig is (Ben-Rafael *et al.*, 2006:8; Shohamy, 2006:112, 114; Brohy, 1999:48; Herberts, 1999:12). Veral die openbare vertoon van meer as een taal, met ander woorde taalsigbaarheid in meer as een taal, beklemtoon die simboliese belang van die vertoonde of sigbare taal (Shohamy, 2006:114). Ben-Rafael *et al.* (2006:10) praat trouens van die linguistiese landskap as die “symbolic construction of public space”.

Die keuse van tale vir die vertoon op openbare tekens word 'n belangrike taalbeleidsaangeleentheid, omdat die betrokke besluitnemer help vorm of skep aan die linguistiese landskap van 'n gebied waarvoor beheer uitgeoefen word. Hierdie skepping het veral betrekking op amptelike openbare tekens – die tipe waarop in hierdie artikel gekonsentreer word.

Twee benaderings tot linguistiese landskapskepping word onderskei, te wete die sogenaamde *top-down*-benadering en die sogenaamde *bottom-up*-benadering. Die eerste verwys na die rol van regeringsowerhede by linguistiese landskapskepping en die tweede na die rol van die kommersiële sektor en nie-regeringsinstellings. Shohamy (2006:123) wys daarop dat 'n sigbare verskil tussen dié twee daarop kan dui dat die openbare sfeer 'n arena van taalstryd word. Die linguistiese landskap kan volgens haar beskou word as “a major mechanism of language manipulation”. Dit gaan nie slegs oor taalkeuse nie, maar veral oor die ideologiese boodskap wat deur taalsigbaarheid gesinjaleer word. Die teenwoordigheid of afwesigheid van 'n spesifieke taal binne 'n meertalige openbare ruimte reflekteer bepaalde taalpolitieke oorwegings. Dieselfde implikasie kan ook deurgetrek word na byvoorbeeld die openbare vertoon van gekose plekname. Die doelbewuste sigbaarmaking van 'n gekose

taal binne die linguistiese landskap kan daardie taal se status en prestige verhoog. Net so kan die (doelbewuste) onsigbaarmaking van 'n gekose taal binne die openbare ruimte afbreuk doen aan daardie taal se status en prestige. Shohamy (2006:124) gee voorbeelde uit Quebec waar die openbare vertoon van Frans in werklikheid die status en prestige van Engels as mede-ampstaal van Kanada afgradeer. Dieselfde gebeur in Israel waar die prominente sigbaarheid van Hebreeus die status en prestige van Arabies as mede-ampstaal nadelig raak.

Linguistiese landskapskepping kan deur die besluitnemer as taalbeleidsmeganisme aangewend word tot voordeel of nadeel van die tale waaroor 'n jurisdiksie uitgeoefen kan word. Die implikasie is dat hierdie meganisme in korrelasie met 'n gebied se taalbeleid aangewend kan word. Wat egter meer dikwels gebeur, is dat linguistiese landskapskepping van bo af gemanipuleer word ooreenkomstig die heersende taalpolitieke ingesteldheid van die besluitnemer. Daar ontstaan dan meestal 'n diskrepansie met betrekking tot die overte taalbeleid. In so 'n geval word linguistiese landskapskepping 'n meganisme wat diensbaar is aan 'n kovert taalbeleid. Shohamy (2006:124) meen dat so iets juis in die geval van Israel gebeur waar, volgens haar, die praktiese eliminering van Arabies uit die openbare ruimte beskou kan word as “a covert way of establishing a new de facto language policy”. Grin en Vaillancourt (1999:28) merk op dat die afwesigheid van taalsigbaarheid of die weiering deur 'n owerheid om taalsigbaarheid te verhoog in 'n taal wat juis vir openbare bevordering aangewys is, as 'n duidelike teken vertolk kan word dat die maghebber nie “genuinely committed to the promotion of the language in question” is nie. Uiteindelik bevestig die skep van 'n bepaalde linguistiese landskap effektief wie oor die politieke mag beskik. Verder beslis dit ook wie die gemarginaliseerde word, redeneer Shohamy (2006:124-125). Protes teen bepaalde manipulasies van die openbare ruimte kan gesien word as 'n reaksie teen die dominerende of selfs kolonialisering van die openbare ruimte – 'n ruimte wat volgens haar per slot van sake uiteindelik aan almal wat daarin rondbeweeg, behoort.

In hulle interessante studie oor die koste-effektiwiteit van 'n minderheidstaalbeleid wy Grin en Vaillancourt (1999:15-28) 'n afdeling aan taalsigbaarheid op pad- en verkeerstekens in Wallis. Hulle onderskei tussen drie kategorieë pad- en verkeerstekens, naamlik regulatiese-, waarskuwings- en informatiewe tekens (Jamson *et al.*, 2005:1735). As sodanig verrig hierdie kategorie openbare tekens in die eerste plek 'n tipiese instrumentele funksie. Die noodsaak aan

taalsigbaarheid in meer as een taal is nie noodwendig 'n absolute nuttigheidsvereiste nie. In die geval van tweetalige lande word die *pro forma* vertoon van die tweede taal uiteraard 'n simboliese aanleentheid. Hierdie noodsaaklikheid lei dan tot die voorkoms van tweetalige tekens. Dieselfde beginsel geld uiteraard *mutatis mutandis* vir meertalige lande (Reh, 2004; Ben-Rafael *et al.*, 2006).

In die geval van tweetalige lande soos Wallis, waar 'n voorheen gemarginaliseerde taal tot meer prominensie verhef moet word, word die vervanging van bestaande tekens met nuwe tweetalige tekens 'n belangrike verwickeling binne die linguistiese landskap. So 'n aksie vloei noodwendig voort uit en hou direk verband met die spesifieke taalbeleidsvereistes van 'n gebied waar jurisdiksie oor amptelike tale uitgeoefen word, meen Shohamy (2006:115). In so 'n geval is die vervanging van linguisties gesproke onvanpaste openbare tekens met nuwes, wat 'n nuwe taalprofiel vertoon, die direkte gevolg van 'n pro-aktiewe *top-down*-benadering tot linguistiese landskapskepping, wat sterk belyn is met die geïntendeerde taalbeleidsregstelling. Die sistematiese optekening en bestudering van hierdie unieke vorm van "taalverplasing" in die openbare ruimte kan besondere insigte rondom taalbeleidsimplementering oplewer. In gevalle waar *top-down*-intervensie rondom uitgediende openbare tekens egter kontra met die geïntendeerde taalbeleid verloop, word die linguistiese landskap 'n belangrike studieterrrein van koverte taalbeleidsimplementering.

Die hantering van taalkeuses wat rondom die nuwe Vrystaatse nommerplaat gemaak moes word, kan benader word as 'n gevallestudie rondom die rol van taalsigbaarheid by linguistiese landskapskepping.

3. Taal en die nuwe Vrystaatse nommerplaat

Die Vrystaatse besluitnemer moes tussen drie opsies rakende die taal van die provinsiale registrasiemerk kies. Du Plessis (2006) se behandeling van die drie opsies word vervolgens saamgevat.

Die eerste opsie is 'n drietalige registrasiemerk wat al drie vorme van die nuwe provinsiale naam weergee. Een van die voorstelle hieromtrent wat in 'n vroeë stadium deur die voormalige Nasionale Party gemaak is, is *FV*, 'n drietalige afkorting wat "Free State/Foreistata/Vrystaat" weergee. Hierdie voorstel was nie suksesvol nie. 'n Bietjie later het die Vryheidsfront die minder praktiese *VS*-opsie voorgestel, 'n afkorting wat die Afrikaanse vorm van die provinsiale naam weergee en derhalwe die unieke speltradisie van hier-

die taal volg. Ook dié voorstel is nie aanvaar nie. Enkele Vryheidsfrontgesinde Afrikaanssprekendes wat teen die Engelse registrasie-merk gekant was, het uit protes wel die VS-teken begin vertoon. Dit het waarskynlik meegebring dat hierdie opsie polities gestigmatiseer geraak het.

As tweede opsie kon die besluitnemer 'n tweetalige registrasie-merk oorweeg, wat ten minste twee van die name weergee, maar onvermydelik een uitsluit. So 'n voorstel is inderdaad oorweeg nadat ter sprake gebring is dat *FS* sowel die Engelse as Sesothovorme van die naam weergee. Uiteindelik is dit egter ook verwerp.

'n Derde opsie was om die monolinguietiese roete te volg wat in die Suid-Afrikaanse konteks behels om bloot 'n Engelse registrasie-merk te kies. Dit is die opsie wat uiteindelik geseëvier het. Die *FS*-afkorting reflekteer inderwaarheid slegs die Engelse vorm van die provinsiale naam.

4. Metodologie

4.1 Ontwerp

Die meningsopname rondom die Vrystaatse nommerplaat is namens die Universiteit van die Vrystaat se Eenheid vir Taalbestuur deur die Sentrum vir Ontwikkelingsteun van die Universiteit van die Vrystaat gedoen. Dit is in die eerste twee weke van Mei 2002, 'n maand na die implementering van die nuwe, geïllustreerde nommerplaat, uitgevoer.

4.2 Steekproef

Die geografiese verspreiding van die steekproefgroep is vasgestel volgens die lysing in die provinsiale telefoonboek asook op die basis van 'n positiewe identifikasie van respondente as motorvoertuiglisensiehouers. Data rondom motorvoertuigeienaarskap kon nie bekom word nie. Tabel 1 bevat die respons volgens geografiese verspreiding, in vergelyking met die sensussyfers van 1996 vir die RSA oor die algemeen en die Vrystaat in die besonder (vgl. Census in brief, 1998).

Tabel 1: Plek van residensie van respondente (Vraag 1)
 (In vergelyking met die 1996-sensussyfers vir die Vrystaatprovinsie en die RSA)

Plek van residensie	RSA		Vrystaat		Steekproefgroep	
	N	%	N	%	N	%
Stedelike areas (Bloemfontein, Botshabelo, Welkom en Sasolburg)	21 781 807	53,7%	1 806 651	68,6%	273	54,0%
Streeksdorpe en plaaslike areas (Alle ander)	18 801 765	46,3%	826 853	31,4%	233	46,0%
Totaal	40 583 572	100,0%	2 633 504	100,0%	506	100,0%

Taalverspreiding is bepaal op die basis van vanne wat in die provinsiale telefoonboek geïdentifiseer is, of dit sogenaamd “Europes-” of “Afrikageoriënteerd” daar uitsien. Laasgenoemde groep vanne verteenwoordig die Sothotaalgroep in die geheel (en sluit met ander woorde Sesotho-, Setswana- en Sepedisprekendes in). Eersgenoemde groep vanne kon sowel wit as bruin Afrikaanssprekendes insluit. Die steekproefgroep is oorvertteenwoordigend sover as dit die plattelandse gebied aangaan. Analises het egter gewys dat geografiese verspreiding oor die algemeen nie statisties van belang is by die ondersoek nie.

Tabel 2 dui die respons aan tot die vraag rondom huistaal. Hierdie terugvoer is vergelyk met die geprojekteerde taalverspreiding van huiseienaars in die provinsie wat ’n telefoon besit, en met die taalverspreiding sover dit huistale aangaan. Vir die doeleindes van hierdie bydrae word die respons van die Engelssprekende gemeenskap as gevolg van relatiewe onbeduidenheid buite rekening gelaat.

Tabel 2: Watter taal beskou u as u eerste taal? (Vraag 2)

(In vergelyking met geprojekteerde taal van huiseienaars met telefone, asook huistale vir die Vrystaat volgens Census in brief, 1998)

Respons	Huistale van die Vrystaat		Geprojekteerde taal van huiseienaars met 'n telefoon		Huistale van die steekproefgroep	
	N	%	N	%	N	%
Afrikaans	379 994	14,4%	56 797	39,7%	282	55,3%
Engels	35 154	1,3%	40 805	28,5%	44	8,6%
Sesotho/ Setswana/ Sepedi	1 801 913	68,4%	27 983	19,6%	184	36,1%
Ander	416 444	15,8%	17 472	12,2%	-	-
Totaal	2 633 505	100,0%	143 057	100,0%	510	100,0%

In vergelyking met die huistaalsyfers is die finale steekproefgroep oorverteenvoortwoordigend sover dit die Afrikaanssprekendes aangaan, maar proporsioneel minder indien die syfers vergelyk word met dié van huiseienaars wat 'n telefoon besit. Die verhouding van Afrikaanssprekendes tot Sothosprekendes vir die steekproefgroep is dieselfde as die ooreenkomstige verhouding van huiseienaars met 'n telefoon. Die implikasie hiervan is dat die menings van die Afrikaanssprekende response die resultate weliswaar kan beïnvloed vir die totale groep. Daarom word die resultate hierna per taalgroep gerapporteer.

4.3 Meetinstrument

Die vraelys het uit sestien vrae bestaan, waarvan elf geslote vrae en vyf oop vrae is. Twee van die aanvangsvrae het verband gehou met die geografiese ligging en taalgroepering, soos reeds aangedui. Ses van die vrae het betrekking gehad op die ontwerp van die geïllustreerde nommerplaat, en sewe vrae het spesifiek op die taalkwessie gefokus, hetsy die (Engelse) provinsiale registrasiemerk (een vraag) en die toegevoegde (Engelse) provinsiale naam. Respondente is by die meeste vrae toegelaat om verskillende opsies uit te oefen.

4.4 Statistiese analise

Die resultate van die vraelys word beskrywend aangebied in die vorm van kruistabulerings, wat sowel getal as persentasie respondente per taalgroep en respons voorstel. Statisties beduidende globale verskille is met die chi-kwadraat Pearson-statistiek ondersoek. Waar beduidende verwantskappe gevind is, is die aard van die verskille tussen die taalgroepe en tussen die responsories met verdere *post hoc*-verskil-analises in *Statistica*-weergawe 7 ondersoek. Om te kontroleer vir die verhoging in die waarskynlikheid van tipe 1-fout, as gevolg van die herhaalde vergelykings, is van die Bonferroni-korreksie gebruik gemaak. Die beduidendheidsvlak vir die globale verskille van die eerste afdeling, wat te doen het met taalsigbaarheid, is deur die aantal vergelykings, naamlik 6, gedeel, waarna die beduidendheidsvlak vir die afdeling op $p < 0,0083$ gestel is. Vir die tweede afdeling, wat te doen het met grafiese sigbaarheid, is die beduidendheidsvlak met 5 gedeel, waarna dit op $p < 0,01$ gestel is. Net so is die algemeen aanvaarde beduidendheidsvlak van $p < 0,05$ deur die totale aantal *post hoc*-vergelings ($N = 13$) vir die eerste afdeling gedeel, wat die beduidendheidsvlak op $p < 0,0039$ gestel het, en deur $N = 10$ *post hoc*-vergelings vir die tweede afdeling, wat dit op $p < 0,005$ vir daardie afdeling gestel het.

5. Resultate en bespreking

Die resultate sal in drie afdelings aangebied word. Die eerste afdeling handel oor menings ten opsigte van taalsigbaarheid op die nommerplaat, terwyl die tweede afdeling handel oor menings ten opsigte van die grafiese illustrasies op die nommerplaat. Die laaste afdeling bied 'n vergelykende bespreking van menings oor taalsigbaarheid teenoor die grafiese illustrasies. Hierdie is 'n poging om die vraag te beantwoord of laasgenoemde enige moontlike negatiewe menings oor die gebrek aan die sigbaarheid van tale anders as Engels, ondervang.

5.1 Taalsigbaarheid en die Vrystaatse nommerplaat

In hierdie afdeling word twee stelle response behandel. Tabel 3 handel hoofsaaklik met menings oor die taal op die nommerplaat, terwyl Tabel 4 menings bied oor die wenslikheid, al dan nie, om die volle naam van die provinsie in fynskrif ook op die nommerplaat te vertoon.

Tabel 3: Menings oor die taal op die Vrystaatse nommerplaat

Vrae	Responsopties	Taalgroepe				Chi-kwadraat		
		Afrikaans		Sotho				
		N	%	N	%	Pearson	df	p-waarde
Vraag 7: Moet daar 'n keuse wees: FS versus FS/VS?	Slegs FS	60	21,8	159	87,4	192,10	2	0,0000
	Ook VS	153	55,6	9	4,9			
	Maak nie saak	62	22,5	14	7,7			
Vraag 8: Tevrede met slegs Engelse provinsiale naam?	Baie tevrede	49	17,9	130	71,8	133,75	3	0,0000
	Tevrede	77	28,2	23	12,7			
	Ietwat ontevrede	65	23,8	14	7,7			
	Baie ontevrede	82	30,0	14	7,7			
Vraag 9: Engelse naam aanvaarbare weerspieëling van meertalige provinsiale naam?	Ja	102	36,4	136	74,7	65,14	2	0,0000
	Nee	158	56,4	39	21,4			
	Onseker	20	7,1	7	3,8			
Vraag 10: Bevorder Engelse naam provinsiale trots?	Ja	63	25,5	129	78,2	110,30	1	0,0000
	Nee	184	74,5	36	21,8			

Volgens Tabel 3 is daar hoogs beduidende verskille oor al die vrae heen. *Post hoc*-analises toon dat daar beduidende verskille bestaan tussen die Afrikaanse en Sothorespondente ten opsigte van Vraag 7 se “slegs FS”-responskategorie ($p = 0,0000$), Vraag 8 se “baie tevrede”-reponskategorie ($p = 0,0000$), en Vraag 9 en Vraag 10 se “ja”-kategorieë (Vraag 9: $p = 0,0000$); Vraag 10: $p = 0,0000$). Die Sothorespondentegroep het oorweldigend meer positief gereageer

op die bestaande vorm van taalsigbaarheid op die nommerplaat teenoor die Afrikaanssprekende groep.

Twee verdere tendense moet egter uitgelig word. Eerstens is daar beduidende verskille by die Sothorespondentegroep gevind ten opsigte van die groter proporsie (87%) wat gelukkig is met die FS-responskategorie in vergelyking met 'n kleiner proporsie (72%) wat "baie tevrede" is met die slegs Engelse provinsiale naam op die nommerplaat ($p = 0,0016$). Dit mag wees dat die feit dat FS ook 'n afkorting van die Sesothonaam (*Foreistata*) sou kon veronderstel, die verklaring hiervoor is; die volle Engelse provinsiale naam sluit 'n moontlike verwysing na Sesotho egter uit. Ook moet in gedagte gehou word dat slegs die VS-opsie as alternatief aan respondente voorgehou is en dat hierdie opsie sterk met die Vryheidsfrontopsie geassosieer kon gewees het. Die Sothogroep se voorkeur kan derhalwe dui op 'n afkeur van die regse taalpolitiek wat van die VS-merk 'n simbool van protes gemaak het, eerder as 'n noodwendige voorkeur vir hetsy die Engelse of 'n Sesotho-afkorting. So kan die FS-merk ook gesien word as simbool van 'n nuwe politieke bestel waar Afrikaans en die Afrikaner 'n minder prominente rol speel as in die verlede. By albei die vrae is positiewe response by hierdie groep egter beduidend meer as negatiewe en neutrale response.

Tweedens bestaan daar 'n opvallende gebrek aan beduidende verskille tussen die positiewe en negatiewe reponskategorieë by die Afrikaanse respondentegroep, behalwe in die geval van Vraag 10 ($p = 0,0000$). Met ander woorde, daar is nie 'n duidelike uitgesprokenheid by hierdie groep oor die nodigheid, al dan nie, van die insluiting van Afrikaans op die nommerplaat nie. Waar dit egter gaan oor provinsiale trots, is daar by hierdie taalgroep geen onduidelikheid dat die taal op die nommerplaat nie 'n bydrae lewer nie. Aan die ander kant het 'n beduidende meerderheid Sothorespondentegroep by al die vrae positief eerder as negatief of neutraal gereageer op die huidige taalsigbaarheidsbenadering op die Vrystaatse nommerplaat ($p = 0,0000$ by al die vrae).

Tabel 4 sal vervolgens bespreek word.

Tabel 4: Menings oor die gebruik van die provinsiale naam op die Vrystaatse nommerplaat

Vrae	Responsopties	Taalgroepe				Chi-kwadraat		
		Afrikaans		Sotho		Pearson	df	p-waarde
		N	%	N	%			
Vraag 11: Moet die volle naam (in fynskrif) ook verskyn?	Ja	44	16,2	101	55,8	78,40	1	0,0000
	Nee	228	83,4	80	44,2			
Vraag 12: Keuse oor taal van volle naam van provinsie (in fynskrif)	Slegs Engels	18	6,7	102	56,7	137,01	2	0,0000
	Moet keuse tussen drie tale hê	119	44,1	38	21,0			
	Moet glad nie verskyn nie	133	49,3	41	22,7			

Volgens Tabel 4 is daar weereens hoogs beduidende verskille oor die vrae heen. *Post hoc*-analises toon dat daar beduidende verskille tussen die twee taalgroepe bestaan ten opsigte van sowel die ja- as die nee-responskategorieë van Vraag 11, asook al die responskategorieë van Vraag 12 ($p = 0,0000$).

Daar bestaan egter nie 'n beduidende verskil in die proporsie Sotho-respondente wat onderskeidelik "ja" en "nee" op Vraag 11 geantwoord het nie ($p = 0,1105$), en ook nie ten opsigte van die eerste responskategorie van Vraag 12 en die ander twee kategorieë gekombineerd nie ($p = 0,0633$). Hierdie groep is nie uitgesproke ten gunste van, of téén die volle provinsiale naam nie. Daar bestaan ook 'n klein en onbeduidende meerderheid wat ten gunste van die Engelse naam is – 'n tendens wat ooreenstem met die kleiner proporsie Sothorespondente wat "baie tevrede" is met die Engelse naam, soos bespreek onder Tabel 3.

'n Beduidende verskil bestaan wel by die proporsie Afrikaanse respondente in die twee responskategorieë in Vraag 11 ($p = 0,0000$)

en die eerste en die ander twee responskategorieë van Vraag 12 ($p = 0,0032$; $p = 0,0010$). Daar is nie 'n beduidende meerderheid wat ten gunste is van 'n "keuse van tale" nie, wat in ooreenstemming is met die neutraliteit ten opsigte van taalsigbaarheid, soos bespreek onder Tabel 3. Die oorweldigende tendens onder die Afrikaanse respondentegroep is dat die volle provinsiale naam "glad nie" moet verskyn nie.

In die volgende afdeling word daar gekyk of hierdie tendense ten opsigte van die grafiese illustrasies op die nommerplate voortduur.

5.2 Grafiese illustrasies en die Vrystaatse nommerplaat

Tabel 5: Menings oor nodigheid van 'n geïllustreerde Vrystaatse nommerplaat

Vrae	Responsopties	Taalgroepe				Chi-kwadraat		
		Afrikaans		Sotho				
		N	%	N	%	Pearson	df	p-waarde
Vraag 3: Nodig vir nuwe prentjienommerplaat?	Ja	35	13,1	123	71,1	153,39	1	0,0000
	Nee	232	86,9	50	28,9			
Vraag 5: Moet afbeeldings op nommerplaat verskyn?	Ja	126	48,8	142	80,7	44,92	1	0,0000
	Nee	132	51,2	34	19,3			

In hierdie afdeling word twee stelling response behandel. Tabel 5 bied die resultate vir Vraag 3 en Vraag 5 aan. Vraag 3 het betrekking op menings oor die nodigheid vir die nuwe prentjienommerplaat en Vraag 5 handel oor die wenslikheid, al dan nie, van afbeeldings op die nommerplaat. Tabel 6 bied die resultate ten opsigte van identifikasie met die verskillende afbeeldings aan.

Weereens is daar hoogs beduidende verskille by albei vrae gevind. Met die *post hoc*-analises is gevind dat by Vraag 3 die verskille sowel tussen taalgroepe ($p = 0,0000$) as binne taalgroepe bedui-

dend is ten opsigte van die “ja”- en “nee”-responskategorieë ($p = 0,0000$). Die Sothorespondentgroep is oorweldigend positief ten opsigte van die nuwe prentjienommerplaat en die Afrikaanse respondente oorweldigend negatief.

Wat Vraag 5 betref, kom daar weer verskille tussen die twee taalgroepe voor met beduidend meer “ja”-response aan die kant van die Sothorespondentgroep as wat die geval is by die Afrikaanse respondente ($p = 0,0000$). Daar is nie ’n beduidende verskil tussen die proporsie Afrikaanse respondente wat “ja” en “nee” geantwoord het nie ($p = 0,7484$), terwyl beduidend meer van die Sothorespondentgroep “ja”, eerder as “nee”, geantwoord het ($p = 0,0000$).

Tabel 6 bied die resultate vir Vraag 6 aan.

Tabel 6: Menings oor spesifieke afbeeldings op die Vrystaatse nommerplaat

Responsoptes	Brandwag rots				Wuiwende groen heuwels				Cheetah				
	Afrikaans		Sotho		Afrikaans		Sotho		Afrikaans		Sotho		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Baie sterk identifikasie	124	47,1	103	60,2	94	36,2	119	67,6	144	54,3	123	68,7	
Beperkte identifikasie	63	24,0	38	22,2	73	28,1	34	19,3	51	19,2	27	15,1	
Identifiseer glad nie	76	28,9	30	17,5	93	35,8	23	13,1	70	26,4	29	16,2	
Chi-kwaadraat	Pearson	9,00000				44,8700				9,7200			
	df	2,00000				2,0000				2,0000			
	p-waarde	0,01114				0,0000				0,0077			

Daar bestaan beduidende verskille in mening met betrekking tot die twee afbeeldings, te wete die groen heuwels en die cheetah. Die

verskille is nie beduidend ten opsigte van die Brandwagrots nie, en die response met betrekking tot hierdie afbeelding sal nie verder bespreek word nie.

Post hoc-analises het aangedui dat verskille ten opsigte van die groen heuwels tussen die taalgroepe in die eerste responskategorie van “sterk identifikasie” gevind is ($p = 0,0000$). Beduidend meer respondente uit die Sotho- as die Afrikaanssprekende groep het aangedui dat hulle sterk met hierdie afbeelding identifiseer. Binne die Sothogroep het ’n beduidende meerderheid ook aangedui dat hulle “sterk” met hierdie afbeelding identifiseer ($p = 0,0000$). Daar is nie duidelike patrone binne die Afrikaanse groep ten opsigte van hierdie afbeelding nie.

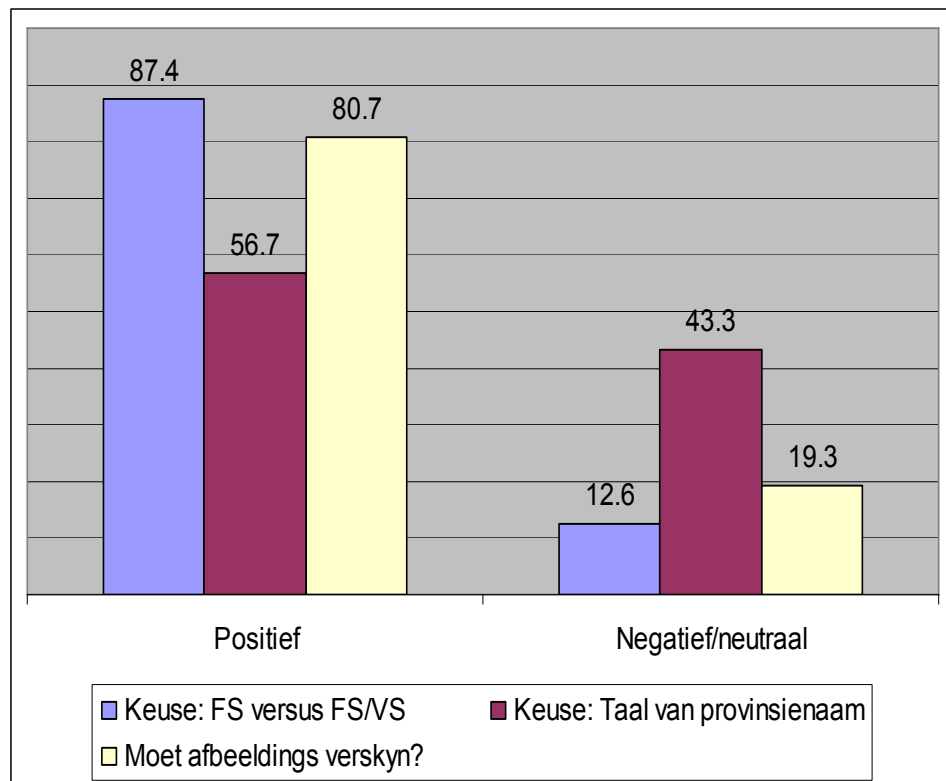
Ten opsigte van die cheetah-afbeelding het hierdie tendense egter verander. Daar is nie beduidende verskille tussen die twee taalgroepe gevind ten opsigte van die “sterk identifikasie”-responskategorie nie ($p = 0,0129$), terwyl beduidend meer respondente in albei taalgroepe “sterk” met die afbeelding geïdentifiseer het, eerder as “beperk” of “glad nie” (Sotho: $p = 0,0000$; Afrikaans: $p = 0,0001$).

5.3 Vergelyking tussen die menings oor taalsigbaarheid teenoor grafiese sigbaarheid

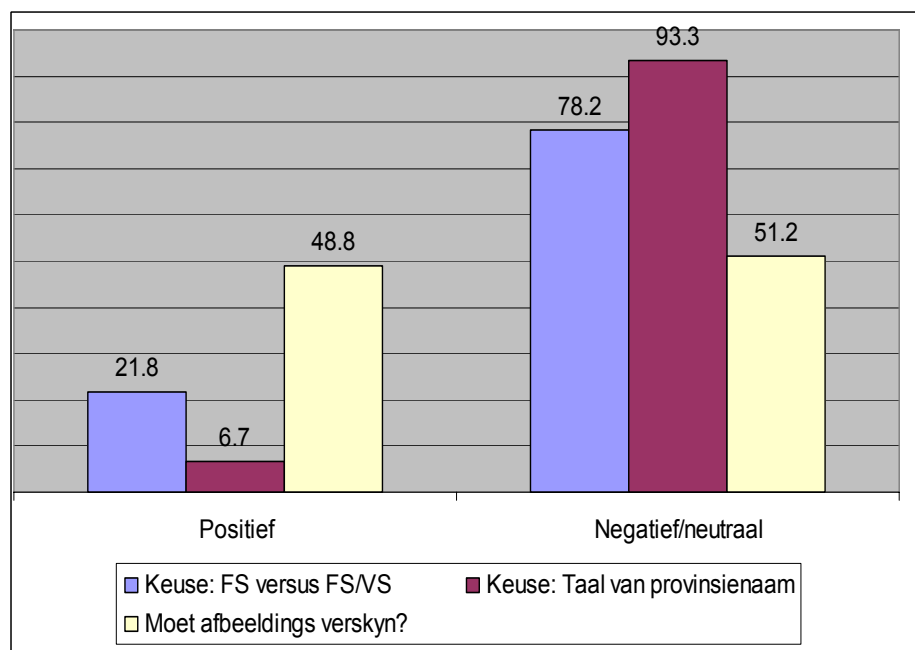
’n Vergelyking tussen die respondente se menings oor taalsigbaarheid teenoor hulle menings oor grafiese sigbaarheid wys twee hoof-tendense uit:

- Die Sothorespondente in die ondersoek druk hulle oor die algemeen sterk positief uit oor albei aspekte van die nommerplaat wat ondersoek is, sowel die gekose vorme van taalsigbaarheid as die grafiese sigbaarheid. Die uitsondering hierop kom voor by hulle menings oor die vertoonde Engelse provinsiale naam, waar daar ’n groter neiging tot neutraliteit onder die betrokke respondente voorkom (vgl. Fig. 4).
- Hierteenoor is die Afrikaanssprekende respondente meerendeels ambivalent of selfs negatief wat albei aspekte betref (vgl. Fig. 5). ’n Uitsondering kom voor by hulle menings oor die cheetah-afbeelding. Afrikaanssprekende respondente se response toon hier relatief groter ooreenstemming met dié van die Sothorespondente en ook meer positiewe identifikasie eerder as neutraliteit of negatiewiteit.

Figuur 4: Sotho-respondente se menings oor taalsigbaarheid teenoor grafiese sigbaarheid (in persentasies)

Figuur 5: Afrikaanse respondente se menings oor taalsigbaarheid teenoor grafiese sigbaarheid (in persentasies)

Die vermelde tendense werp lig op die aanvanklike vraag oor die belang van taalsigbaarheid op die Vrystaatse nommerplaat en hoe dit per taalgroep verskil. 'n Positiewe mening oor een of albei van die huidige Engelstalige taalsigbaarheidsitems impliseer 'n relatiewe gebrek aan sensitiwiteit vir taalsigbaarheid in die moedertaal. (Die teendeel is natuurlik waar vir 'n negatiewe of neutrale respons.) So kan uiteindelik sekere afleidings gemaak word oor die mate van gevoeligheid wat daar sosiolinguisties gesproke per taalsigbaarheidsitem bestaan.

Die groeperings in Figure 4 en 5 bevestig dat taalsigbaarheid in die moedertaal by albei taalsigbaarheidsitems oorwegend swaarder weeg by Afrikaanssprekende respondente. Dit is egter opvallend dat daar onder albei groepe 'n diskrepansie voorkom wat gevoeligheid vir taalsigbaarheid in die moedertaal by elke afsonderlike item betref. Daar bestaan by albei groepe 'n relatief groter gevoeligheid rondom die Engelstalige provinsiale naam as taalsigbaarheidsitem as rondom die Engelstalige provinsiale registrasiemerk.

Enersyds moet aanvaar word dat teen 2002 die vertoon van die provinsiale registrasiemerk al as konvensie gevestig geraak het en dat die vertoon van die provinsiale naam nog 'n nuutjie was. Die ondersoek is slegs 'n maand na die bekendstelling van die nuwe nommerplaat uitgevoer. Daarom kon respondente nie noodwendig teen die linguistiese aard van die naam as sodanig gereageer het nie, maar slegs teen die inbring daarvan as nuwe item op die nommerplaat. Dit sou bloot as 'n reaksie teen verandering beskryf kon word.

Voorts moet ook in gedagte gehou word dat as leksikale item die provinsiale naam kennelik meer deursigtig as die provinsiale registrasiemerk is. Dit kan uiteraard groter taalgevoeligheid rondom eersgenoemde meebring. Die gekose naam val onvermydelik op as "Engels". Afrikaanssprekende respondente reageer trouens oorwegend negatief op al die vrae rondom hierdie naam, veral op die direkte vraag oor die nodigheid dat so 'n naam moet verskyn (Vraag 11).

Taalpolitiek speel kennelik 'n prominente rol by die betrokke taalsigbaarheidskwessie. By die Afrikaanssprekende respondente gaan dit nie net oor 'n reaksie teen verandering as sodanig nie. Vanuit die oogpunt van die Sothorespondente weer verhinder 'n Engelse provinsiale naam vir almal uiteraard die opsie van 'n Afrikaanse alternatief wat ook vertoon sou moes word (soos die VS-opsie as alternatiewe registrasiemerk). Dit gaan hier waarskynlik eerder oor

die uitkakeling van die voortgesette openbare vertoon van Afrikaans as oor 'n positiewe taksering van Engels.

Uiteindelik verskil die twee groepe respondente se taksering van taalsigbaarheid op die basis van hulle verskillende taksering van die moedertaal. Dit het geblyk dat moedertaalsigbaarheid onder die Afrikaanssprekende respondente oorwegend swaarder weeg as onder Sothorespondente. Laasgenoemde groep takseer taalsigbaarheid in Engels relatief hoër as sigbaarheid in hulle eie moedertaal, maar weens taalpolitieke oorwegings. Vir hulle is taalsigbaarheid in Engels in 2002 van groter simboliese belang, omdat dit met 'n nuwe, voordeliger politieke bestel geassosieer word. Sommige Afrikaanssprekendes wat nie noodwendig opgewonde is oor die nuwe politieke bestel nie, assosieer waarskynlik die prominensie van Engels met taaldwang en politieke magsvertoon. Hierdie assosiasie word versterk deur die algemene persepsie wat toe reeds bestaan het oor die afskaling van Afrikaans in die openbare domein en die gepaardgaande "opmars" van Engels.

Die tendense in Figuur 4 en Figuur 5 werp verder lig op die taksering van die grafiese illustrasies op die nommerplaat. Ook hier verskil die response weereens op dieselfde trant as voorheen. Opvallend is die groter mate van konvergensie onder die twee respondentegroepe. Dit kan primêr toegeskryf word aan die ambivalensie wat onder Afrikaanssprekende respondente rondom die grafiese illustrasies voorkom, hoofsaaklik weens hulle relatief positiewe taksering van die cheetah as provinsiale simbool. Teen 2002 is hierdie simbool waarskynlik reeds sterk met die presterende provinsiale rugbyspan geassosieer. Die feit dat die Afrikaanssprekende respondente die betrokke simbool egter nie oorweldigend steun nie, hou waarskynlik verband met sy nuwe politieke aanwending (deur die provinsiale besluitnemer) buite rugbyverband.

Alhoewel die Afrikaanssprekende respondente steeds nie sterk voel oor die grafiese illustrasies nie, toon die gemelde ambivalensie dat die regte keuse van simbole die potensiaal het om die negatiewiteit rondom die taalkwessie te ondervang. Ook impliseer dit dat hierdie positiewer taksering op die duur sterker identifikasie met die provinsiale nommerplaat kan bevorder, dat Afrikaanssprekende inwoners mettertyd met die geïllustreerde Vrystaatse nommerplaat sou kon begin identifiseer.

Die resultate suggereer uiteindelik dat identifikasie met die beoogde nuwe provinsiale identiteit op die basis van die grafiese illustrasies op die nommerplaat relatief meer suksesvol kan wees as identifi-

kasie op die basis van die (Engelstalige) linguistiese items. 'n Provinsiale “nasiebou”-program wat fokus op soortgelyke gedeelde simbole kan daarom positiewer resultate oplewer as die dryf van 'n uitgediende “een-nasie-een-taal”-konsep. Die resultate van hierdie ondersoek toon dat laasgenoemde benadering by die Engelstalige nommerplaat teen 2002 nie die gewenste resultate opgelewer het nie. Ten slotte suggereer die resultate egter ook dat klem op die regte simbole waarskynlik op die lang duur selfs die negatiewe uitwerking van die gekose eentalige linguistiese items op die nommerplaat effektief sou kon neutraliseer.

6. Slotsom

Taalsigbaarheid speel wel 'n rol by die Vrystaatse nommerplaat as openbare teken, maar die belang daarvan verskil wat betref die spesifieke linguistiese items wat vertoon word. Die respondente in hierdie ondersoek skyn gevoeliger te wees vir deursigtige leksikale items soos die vertoon van die provinsiale naam, waarvoor onteenseglik vertaalekwivalente bestaan. Ook verskil die taksering van sigbaarheid in die moedertaal grondig tussen die twee respondent-groepe. Moedertaalsigbaarheid speel skynbaar 'n groter rol by Afrikaanssprekende respondente; 'n benadering wat kan dui op die simboliese waarde wat nog aan die openbare vertoon van Afrikaans geheg word. Sothorespondente handhaaf skynbaar eerder 'n instrumentele benadering. Meer Sotho- as Afrikaanse respondente kan met taalsigbaarheid in Engels (as die taal van administrasie) identifiseer. Taalpolitieke oorwegings speel in albei gevalle egter 'n deurslaggewende rol, gesien in die lig van die sterk verband wat gelê word tussen die verheffing van Engels – natuurlik die uitkoms van 'n veranderde taalregime – en 'n nuwe politieke regime.

In die lig van die noue verband tussen die linguistiese landskap en die taalbeleid oor die algemeen, is die verskillende reaksies van die twee respondentgroepe in hierdie *top-down*-geval van linguistiese landskapsherskepping betekenisvol. Veral die Sothorespondente se oorwegend positiewe reaksie suggereer steun vir 'n veranderde linguistiese landskap, wat pertinent met die nuwe maghebber verbind kan word. In die lig van die simboliese rol wat Engels sedert die bevrydingstryd speel, koppel die betrokke respondente hierdie taal aan regimeverandering. Sodanig werk die veranderde linguistiese landskap dan mee aan die legitimisering van die nuwe regime. Dit impliseer uiteraard dat openbare tekens wat met die vorige regime verbind word, stelselmatig vervang sal word. Vandaar dat die betrokke respondente negatief gereageer het op die moont-

likheid van 'n opvallend Afrikaanse provinsiale registrasiemerk op 'n nuwe openbare teken soos die Vrystaatse nommerplaat.

Die Sothorespondente se reaksie kan steun impliseer vir die herskepping van die Suid-Afrikaanse linguistiese landskap deur middel van geherkonfigureerde openbare tekens wat groter prominensie aan Engels verleen. Insgelyks kan die reaksie ook steun vir 'n *top-down*-benadering tot linguistiese landskapsherskepping impliseer. Hierdie afleidings sal egter verder ondersoek moet word, veral in die lig van die huidige proses van geografiese naamsverandering in Suid-Afrika, juis omdat die nuwe name as gevolg van hulle uiteindelijke openbare vertoon deel word van die linguistiese landskap. As gevolg van 'n moontlike neiging tot die "verinheemsing" van geografiese name, kan hulle openbare vertoon effektief taalsigbaarheid in die betrokke tale verhoog. Dit mag wees dat die impak van groter openbare prominensie aan Engels op openbare tekens sodoende moontlik geneutraliseer kan word.

Die betrokke studie toon dat ondersoek na die proses van linguistiese landskapsherskepping in Suid-Afrika inligting kan oplewer oor heersende taalpolitieke opvattinge en hulle rol by taalbeleidsformulering en -implementering. Die verskille by die twee respondentgroepe wys dat taal 'n sensitiewe kwessie is, veral wanneer dit gaan oor taalkeuse by linguistiese landskapskepping, selfs by wat beskou sou kon word as onbenullige openbare tekens. Besluitnemers wat dit erns maak met nasiebou behoort hiervan kennis te neem en meer bedag te wees op die implikasies van hulle taalbesluite. Daar bestaan dus ruimte vir die ontwikkeling van 'n deursigtige beleid rondom die regulering van die Suid-Afrikaanse linguistiese landskap ten einde te voorkom dat dit 'n verdere terrein van taalstryd en etnolinguistiese verdeling word.

Geraadpleegde bronne

- BACKHAUS, P. 2005. Signs of multilingualism in Tokyo: a diachronic look at the linguistic landscape. *International journal of the sociology of language*, 175/176:103-104.
- BACKHAUS, P. 2006. Multilingualism in Tokyo: a look into the linguistic landscape. *International journal of multilingualism*, 3(1):53-54.
- BACKHAUS, P. 2007. Linguistic landscapes: a comparative study of urban multilingualism in Tokyo. Cleveland: Multilingual Matters.
- BEN-RAFAEL, E., SHOHAMY, E., AMARA, M.H. & TRUMPER-HECHT, N. 2006. Linguistic landscape as symbolic construction of the public space: the case of Israel. *International journal of multilingualism*, 3(1):7-30.
- BROHY, C. 1999. Bilingual cities in Switzerland. *Multilingual cities and language policies*, 36:29-54.

- CENSUS IN BRIEF. 1998. The people of South Africa population census, 1996. Report no. 03-01-11 [1996]. Pretoria: Statistics South Africa.
- COETZEE, G. 2002. Meeste Vrystaters steun nuwe nommerplate, sê Malebo. *Volksblad*: 2, 12 Apr.
- DEPARTMENT OF PUBLIC WORKS, ROADS AND TRANSPORT. 1997. Proclamation. New vehicle numbering. *Free State provincial gazettes*: 13(15):28, Feb.
- DEPARTMENT OF PUBLIC WORKS, ROADS AND TRANSPORT. 2002. Licence number plate for the Free State Province. Provincial Notice 51 of 2002. *Free State provincial gazette*: 25, 9 Apr.
- DU PLESSIS, T. 2006. The politics of language delegitimation: a case study on language regulation for the motor-vehicle registration system of the multilingual Free State Province of South Africa. Conference paper at the Tenth International Conference of the International Academy of Linguistic Law. "Language Law and Language Rights: the challenges of enactment and implementation". National University of Ireland, Galway. 14-17 June 2006.
- GORTER, D. 2006. Introduction: the study of the linguistic landscape as a new approach to multilingualism. *International journal of multilingualism*, 3(1):1-6.
- GRIN, F. & VAILLANCOURT, F. 1999. The cost-effectiveness evaluation of minority language policies: case studies on Wales, Ireland and the Basque Country. Flensburg: European Centre for Minority Issues.
- HERBERTS, K. 1999. Challenges from multilingual cities: conflict or co-operation? Conference: Multilingual cities and towns in South Africa challenges and prospects. CSIR Conference Centre, Pretoria, 7, 8 Oktober 1999. Summaries. First Version, Pretoria, p. 12, 07 February 2006.
- JAMSON, S.L., TATE, F.N. & JAMSON, A.H. 2005. Evaluating the effects of bilingual traffic signs on driver performance and safety. *Ergonomics*, 48(15):1734-1748.
- LANDRY, R. & BOURHIS, R.Y. 1997. Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: an empirical study. *Journal of language and social psychology*, 16:23-49.
- NIEMAN, N. 1995. Vrystaat se motors hul O kwy. *Die Volksblad*: 1, 18 Feb.
- REH, M. 2004. Multilingual writing: a reader-oriented typology – with examples from Lira Municipality (Uganda). *International journal of the sociology of language*, 170:1-41.
- REPUBLIEK VAN SUID-AFRIKA. 1995. Naamsverandering van die provinsie: mosie, debatte van die wetgewer van die Provinsie Oranje-Vrystaat. Hansard.
- RSA
sien REPUBLIEK VAN SUID-AFRIKA
- SHOHAMY, E. 2006. Language policy: hidden agendas and new approaches. London: Routledge.
- SILWANA, B. 2002. Provinsie Vrystaat: advertensie. *Volksblad*: 6, 10 Apr.

Kernbegrippe:

linguistiese landskap
meertaligheid
taalbeleid
taalbestuur
taalsigbaarheid

Key concepts:

language management
language policy
language visibility
linguistic landscape
multilingualism

